Pasient- og brukerombudet

OSLO

Helse- og omsorgsdepartementet
Postboks 8011 Dep
0030 OSLO

Deres ref.:	
Saksbehandler:	Anne-Lise Kristensen
Direkte telefon:	23139021
Vår ref.:	19/11702-2
Dato:	29.11.2019

Høringssvar - lov om Eldreombudet

Dette høringssvaret er avgitt på vegne av alle pasient- og brukerombudene i landet. Vi imøteser og støtter etableringen av et nasjonalt Eldreombud.

Høringsnotatet diskuterer ulike sider ved ordningen og der vi ikke har særlige kommentarer støtter vi departementets vurderinger og forslag.

Det er i høringsnotatet valgt å ikke definere begrepet «eldre". Pasient- og brukerombudene støtter dette. Eldre er ingen ensartet gruppe og alder er en relativ størrelse. Ulike faktorer som kan spille inn er for eksempel sykdom, funksjonsnedsettelse, uheldig arbeidsmiljø, langvarig bruk av rusmidler eller andre ytre påvirkninger. Her må Ombudet benytte skjønn til det beste for formålet med ordningen.

Departementet ber om innspill på den samlede reguleringen av søksmålskompetanse, partshjelp og uttalelser. Pasient- og brukerombudene mener Eldreombudets hovedoppgave er å henvise enkeltsaker til rette instans og ikke representere enkeltpersoner der det finnes alternativer. Så kan det tenkes saker der det ikke finnes en rett instans. Da vil Eldreombudets rolle nettopp være å ta saken opp og etterlyse systemer som sikrer eldres interesser på det aktuelle området.

Eldreombudets rett til å komme med uttalelser innenfor rammene av taushetsplikten er udiskutabel.

Våre synspunkter knytter seg utover dette til følgende områder:

§ 1 Formål

I høringsnotat foreslås Lov om Barneombud som «veiviser» for forslag om Lov om Eldreombud.
I Lov om Barneombudets formålsutforming vises det til at man skal *«fremme barns interesser»*, mens i forslag til Lov om Eldreombud har denne utformingen blitt utvidet med «*interesser, rettigheter og behov».* Det vises til Departementets egen vurdering (jf. ordlyd s. 23, 2.avsnitt i høringsnotatet), hvor det kommer frem at dette kan skape utfordringer.

POBO i Oslo og Akershus / Sosial- og eldreombudet i Oslo
Lille Grensen 7, 0159 OSLO • Besøksadresse: Lille Grensen 7 (inngang Arbeidergata), 0159 OSLO
Telefon +47 23 13 90 20 • post@ombudet.no • www.pasientogbrukerombudet.no

Pasient- og brukerombudene ser at bruk av rettighetsbegrepet i formålsbeskrivelsen kan skape forventninger hos publikum, og i praksis kunne føre til en rolleblanding i forhold til det mandat som for eksempel Pasient- og brukerombudet har. Pasient- og brukerombudene mener at en formålsbeskrivelse som viser til å «fremme interesser» tilsvarende som for Barneombudet er tilstrekkelig og tydeliggjør Eldreombudets pådriverrolle og arbeid på systemnivå. I høringsnotatet påpeker departementet at en henvisning til rettigheter ikke innebærer noen ytterligere rettigheter for eldre eller gir Eldreombudet muligheter for enkeltsaksbehandling. Dette er en nyttig presisering. Pasient- og brukerombudene er likevel av den oppfatning at den foreslåtte teksten vil inngi forventninger som ikke ligger til rollen som Eldreombud, og som trolig vil innebære en forventningsbrist hos mange som henvender seg dit.

For å hindre unødige grenseavklaringer mellom ulike ombudsordninger og brutte forventninger hos brukerne, mener pasient- og brukerombudene derfor at samme lovtekst som hos barneombudet med fordel kan benyttes.

§ 2 Eldreombudets organisering

Departementet foreslår at Eldreombudet legges administrativt inn under Helse- og omsorgsdepartementet som har en egen eldre- og folkehelseminister som har særlig oppmerksomhet rettet mot å ivareta eldres interesser på mange områder, ikke bare i helsetjenesten. Departementet mener av den grunn at denne løsningen per i dag er mest naturlige. Prinsipielt mener pasient- og brukerombudene at for å sikre et ombuds faglige uavhengighet bør det ikke organiseres i linje under de som har ansvaret for tjenesten. Vi ønsker en generell gjennomgang av hvor ombud skal være organisatorisk plassert, noe vi også skrev om i vårt høringssvar til *Høring - etablering av Nasjonalt eldre-, pasient- og brukerombud*. Av den grunn mener vi at også dette ombudet bør organiseres utenfor departementene, og for eksempel heller bli plassert direkte under Stortinget.

Dette til tross for at departementet tydelig skiller mellom faglige uavhengighet og nødvendig administrativ oppfølging, og viser til at den administrative oppfølgingen kun omfatter spørsmål om "anskaffelser, budsjett, regnskap mv."(s31)

§ 4 Eldreombudets behandling av saker

Departementet understreker at forslaget ikke innebærer endringer i eksisterende ordninger, og at Eldreombudet er et nytt organ som skal jobbe med eldresaker på systemnivå, slik som Barneombudet: "Barneombudet fatter ikke avgjørelser og behandler ikke enkeltsaker, men veileder om regelverk og muligheter og henviser eventuelt videre." s 15

Dette kan ses å stå i motstrid til § 4 Eldreombudets behandling av saker "… Eldreombudet kan virke av eget tiltak eller etter henvendelser fra andre. Enhver kan henvende seg til Eldreombudet. Eldreombudet avgjør selv om en henvendelse gir tilstrekkelig grunn til oppfølging og avgjørelsen kan ikke påklages."

Pasient- og brukerombudene har forståelse for at det kan oppstå situasjoner der det vil være naturlig å gå videre med en enkeltsak, og at begrepet enkeltsak selvfølgelig også kan leses som en enkeltsak

om et tema på systemnivå. Dette bør avklares nærmere, med samme begrunnelse som til formålsparagrafen.

Som departementet skriver på s 32: "Der det finnes etablerte ordninger som håndterer særlige sakstyper, vil det være naturlig at Eldreombudet henviser enkelthenvendelser dit."

§ 7 Adgang til institusjoner og opplysningsplikt mv.

Det fremgår av høringsnotatet at Eldreombudet i liten grad skal gå inn i enkeltsaker men prioritere saker som angår eldre på systemnivå. (jf. 11.2, s. 33) Det vises imidlertid til at Eldreombudet – for å kunne utføre sitt verv- «... *vil ha behov for tilgang til nødvendige opplysninger og tilgang til offentlige og private institusjoner. I mange tilfeller vil dette dreie seg om behov for å ha tilgang til taushetsbelagte opplysninger».*

Departementet mener at opplysninger i hovedsak bør innhentes med samtykke, men sier samtidig at erfaring fra Barneombudet viser at det er behov for en vid tilgang til opplysninger også i tilfeller der det ikke er mulig å innhente samtykke. Det sies også at tvil knyttet til den enkeltes evne til å gi samtykke eller reservere seg ikke må komme i veien for at Eldreombudet kan få nødvendige opplysninger.

Det fastslås at «*lovforslaget vil gi Eldreombudet muligheter til å innhente taushetsbelagte personopplysninger uten samtykke fra personer opplysningene gjelder dersom det ikke er mulig å få samtykke.»*

Formålet med inngrepet er å ivareta eldres interesser, og er etter departementets vurdering et viktig og legitimt formål. Pasient- og brukerombudene har forståelse for at formålet er viktig, men mener tilgangen på opplysninger fra pasientjournaler må ivareta de eldres personvern og at slik tilgang bare kan gis ved samtykke fra den det gjelder, eventuelt fra nærmeste pårørende eller verge dersom den det gjelder ikke er samtykkekompetent. Alternativt må innsynet gis i anonymisert form.

I høringsnotatet fremkommer det at man har vurdert å gi Eldreombudet tilgang til private hjem der det ytes hjemmetjenester, men konkluderte med at det ville være en for stor inngripen i den enkeltes liv. Pasient- og brukerombudene støtter konklusjonen. Vi ser at departementet på denne måten så på muligheten til å sikre at saker som omhandler personer uten samtykkekompetanse også skal kunne få sin sak belyst, men vi mener dette kan løses på andre måter. Skulle Eldreombudet bli orientert om en tilstand i et privat hjem som krever oppfølging, må de orientere riktig myndighet og tilsyn om dette. Tilsynsmyndighetene har allerede innsynshjemler i slike saker.

Med vennlig hilsen

Anne-Lise Kristensen
pasient- og brukerombud i Oslo og Akershus